

rijksuniversiteit
groningen

faculteit ruimtelijke
wetenschappen

Regionaal beleid in Noord-Nederland

aanknopingspunten voor de periode 2014-2020 gezien vanuit een
nieuwe Europese invalshoek voor regionaal beleid

Student:	T. B. Brand
Studierichting:	Economische Geografie
Studentnummer:	1576925
Begeleider:	dr. A.J.E. Edzes
2e Beoordelaar:	prof. dr. J. van Dijk

Datum: 7-3-2012

“...there is no one-size-fits-all answer to regional growth policy. Rather, regions grow in very varied ways and the simple concentration of resources in a place is not sufficient for long-term growth. This suggests an important role for regional policies in shaping growth and economic recovery policies, but also challenges policy makers to implement policy reforms”.

Organisation for Economic Co-operation and Development (2009: 199)

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis ter afronding van de master Economische Geografie aan de faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Het idee om een thesis te schrijven over het regionaal beleid in Noord-Nederland is tijdens een van de colleges van Philip McCann naar voren gekomen. Politieke en economische ontwikkelingen heb ik altijd met bovengemiddelde interesse gevolgd en dit onderwerp bood mij de kans om deze twee interesses te combineren.

Mijn dank gaat uit naar een aantal personen die mij geholpen en ondersteund hebben tijdens het schrijven van deze thesis. Allereerst wil ik graag mijn begeleider dr. Arjen Edzes bedanken. Tijdens onze vele brainstormsessies en bijeenkomsten heeft hij mij altijd enthousiast geholpen, ervoor gezorgd dat ik kritisch naar mijn werk bleef kijken en heeft hij regelmatig structuur in mijn werken aangebracht. Tevens wil ik graag de personen bedanken die ik, ondanks hun drukke werkzaamheden, vaak uitgebreid heb mogen interviewen voor deze thesis. Ook mijn vriendin wil ik bedanken omdat zij mij elke keer positief heeft weten te stemmen als ik het even niet meer zag zitten en ik vaak van haar woonruimte gebruik mocht maken om daar rustig aan mijn thesis te werken. Last but not least wil ik mijn ouders bedanken voor het feit dat ik altijd bij hun terecht kan en ik mede dankzij hun de mogelijkheid heb gehad om er een fantastische studententijd van te maken.

Titus Brand

Den Haag, 7 maart 2012

Samenvatting

Europese subsidies voor regionale ontwikkeling zijn voor Noord-Nederland van aanzienlijk belang. Zo heeft Noord-Nederland in de programmaperiode 2007-2013 uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling 169 miljoen euro ontvangen. Voor de aankomende programma periode 2014-2020 heeft de Europa Commissie besloten om subsidies voor regionale ontwikkeling vanuit een nieuwe benadering te verstrekken, namelijk de gebiedsgerichte benadering. Deze gebiedsgerichte benadering stelt dat elke regio een uniek karakter heeft en dat daarom voor elke regio beleid moet worden ontwikkeld wat specifiek is toegesneden op de regio.

Om een invulling te geven aan de gebiedsgerichte benadering moeten regio's het smart specialisation concept toepassen. Volgens het smart specialisation concept zouden regio's een profielschets moeten maken om te achterhalen waar ze in uitblinken, vervolgens een beleid moeten uitstippelen dat inspringt op de kansen en mogelijkheden om zo een zo sterk mogelijke economische groei te realiseren. Omdat regio's sterk van elkaar verschillen voor wat betreft de adaptatie en verspreiding van bijvoorbeeld innovatie, hangt het te vormen beleid sterk af van de specifieke regionale context van de regio. Deze specifieke regionale context kan worden achterhaald aan de hand van de volgende drie kernbegrippen die centraal staan in het concept van smart specialisation: 'embeddedness', 'relatedness' en 'connectedness'. Wanneer de context van de regio is achterhaald zou een regionaal beleid moeten worden ontwikkeld dat:

- 1) technologische diversificatie stimuleert in sectoren die bijdragen aan de economische ontwikkeling van de regio;
- 2) tegelijkertijd de connectiviteit tussen sectoren, instituties en kennisinstellingen binnen en tussen regio's moet bevorderen;
- 3) aansluit op de aanwezige arbeidsmarkt in een regio.

In deze scriptie is gekozen om het smart specialisation concept te combineren met de perspectieven die de OECD in oorschouw neemt betrekking tot regio's en innovatiebeleid. Omdat daarmee een zo volledig mogelijk beeld kan worden gevormd hoe het regionaal beleid er voor de aankomende programma periode uit moet komen te zien. De drie perspectieven die het OECD in oorschouw neemt zijn:

- 1) de institutionele context
- 2) het regionale innovatie systeem (RIS)
- 3) de strategische keuzes.

Noord-Nederland heeft tijdens het Pieken in de Delta programma (2007-2011) ingezet op vijf pieken. Namelijk watertechnologie, sensortechnologie, energie, agribusiness en healthy ageing. Een piek is gedefinieerd als een cluster van bedrijvigheid en kennis dat van (inter)nationale betekenis is of kan worden en dat zich onderscheidt door focus en massa. Het beleid moest knelpunten weg nemen en helpen om kansen te benutten,

oftewel: het uitbouwen en versterken van economische pieken die van groot belang zijn voor de economische draagkracht en de internationale concurrentiepositie van Nederland. De positie van deze pieken werd ook met Europees geld geprobeerd te versterken. Mijn conclusie is dat met het Pieken in de Delta programma (Noord-)Nederland al min of meer een gebiedsgerichte benadering heeft toegepast in haar regionaal beleid.

Maar de vraag rijst of dit beleid succesvol is geweest en of het aanpassingen nodig heeft ten aanzien van de veranderde Europese invalshoek voor regionaal beleid. Door het afnemen van een zevental (diepte)interviews met mensen die op diverse manieren bij het regionaal beleid in Noord-Nederland zijn betrokken tracht ik, in deze scriptie aanknopingspunten voor het regionaal beleid in Noord-Nederland voor de aankomende programma periode (2014-2020) aan te reiken.

De conclusie is dat Noord-Nederland in grote lijnen inzet op een beleid dat voortbouwt op het PidD programma om de volgende twee redenen:

- 1) Het voorgaande beleid sluit voor een aanzienlijk deel aan op de doelen die het smart specialisation concept veronderstelt, namelijk: het stimuleren van technologische diversificatie in sectoren die sterk bijdragen aan de economische ontwikkeling van de regio en tegelijkertijd de connectiviteit tussen sectoren, instituties en kennisinstellingen binnen en tussen regio's bevordert.
- 2) Er rond een aantal pieken/clusters de afgelopen jaren vormen van bedrijvigheid en kennisuitwisseling zijn ontstaan tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven, wat een impuls geeft aan de economische dynamiek en de positie van Noord-Nederland binnen de mondiale kenniseconomie. Maar er meer tijd en onderbouwing nodig is om deze pieken/clusters verder uit te bouwen.

Echter zijn er wel een paar kanttekeningen. Zo is het wel van belang is dat er een duidelijke afbakening van de pieken/clusters komt zodat in kaart kan worden gebracht wat de omvang van de pieken/clusters is. Zo kan er ook meer inzicht worden verkregen in de effecten van het regionaal beleid op deze pieken/clusters. Tevens is het van belang dat, gezien het feit dat een aantal pieken/clusters volgens de in Koers Noord opgestelde richtlijnen niet voldoet aan de definiëring van een piek of cluster en gegeven het landelijke topsectoren beleid, er een selectie plaatsvindt op welke pieken/clusters Noord-Nederland zich de aankomende jaren moet richten.

Kernbegrippen: regionaal beleid, Europese Unie, Nederland, Noord-Nederland, place-based approach, smart specialisation, pieken/clusters, innovatie, spin-off, sociaal kapitaal, arbeidsmarkt

Index

H1 Inleiding	1
1.1 Onderzoeksvragen	1
1.1.1 Probleemstelling	1
1.1.2 Doelstelling	1
1.1.3 Vraagstelling	1
1.2 Methodologie	2
1.3 Leeswijzer	2
H2 De evolutie van het Europees regionaal beleid in historisch perspectief	3
2.1 De beginjaren van het Europees regionaal beleid	3
2.2 De opkomst van het European Regional Development Fund (ERDF)	4
2.3 Europeanisering van het regionaal beleid	4
2.4 De hervormingen van '88: een nieuw tijdperk voor regionaal beleid	5
2.5 De jaren 2007 – 2013	5
2.6 Gebiedsgerichte benadering vs. gebiedsneutrale benadering	6
2.7 Wat is een gebiedsgerichte benadering?	7
H3 Smart specialisation	11
3.1 Embeddedness	12
3.2 Relatedness	14
3.2.1 Agglomeraties	14
3.2.2 Gerelateerde en ongerelateerde variëteit	16
3.3 Connectedness	19
H4 Methodologisch kader	21
4.1 Reflectie op methode	23
H5 Noord-Nederland	25
5.1 Situatieschets Noord-Nederland	25
5.2 Regionaal beleid in Noord-Nederland	26
5.3 Veranderingen in het landelijke regionale beleid	28
H6 Uitkomsten interviews	30
6.1 Smart specialisation	30
6.2 Institutionele context	33
6.3 SWOT spin-offs en het aantrekken van gerelateerde bedrijvigheid	35
6.4 SWOT sociaal kapitaal	40
6.5 SWOT Arbeidsmarkt	44
H7 Conclusie	48
7.1 Aanbevelingen	51
Literatuurlijst	53
Bijlage 1: Vragen die tijdens de interviews zijn gesteld	58
Bijlage 2: Lijst met geïnterviewden	60

Tabellen en figuren

Tabellen

Tabel 1: Oud vs. nieuw regionaal beleid	10
Tabel 2: Smart specialisation in combinatie met OECD perspectieven	22
Tabel 3: Een overzicht van projecten waarbij wordt samengewerkt tussen meerdere pieken/clusters	26
Tabel 4: De topsectoren zoals vastgesteld door het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie	28
Tabel 5: Overzicht van de vijf pieken/clusters in Noord-Nederland	31
Tabel 6: Research en Development uitgaven per landsdeel in miljoenen euro's	36
Tabel 7: De totale uitgaven aan R&D per regio afgezet tegen de bevolkingsaantallen per regio	37
Tabel 8: Het aandeel innovatieve bedrijven in het MKB	38
Tabel 9: Werkloosheidscijfers in Noord-Nederland en Nederland	44

Figuren

Figuur 1: Stakeholders binnen het tripple helix verband in Noord-Nederland	27
--	----

Tabellen en figuren